

Perczel-glóbusz

A névrajzi rekonstrukció kérdései

Zubán Diána

A névrajz eredeti állapota, a mai állapot

- Eredeti állapotáról Ambrus-Fallenbrüch Zoltán 1963-as elemzéséből kaphatunk képet.
- Eredetileg:
 - A hegységek neve barna színnel,
 - a vízrajzi nevek kék színnel szerepelnek a gömbön.
 - A települések vörös pontjelekkel és vörössel írt neveikkel vannak jelezve.

A névrajz eredeti állapota, a mai állapot

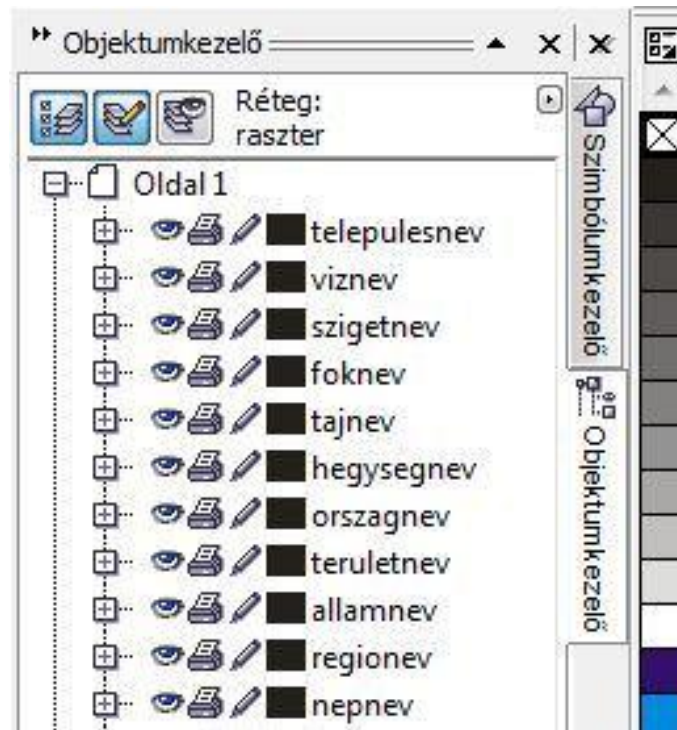
- A mai állapot:
 - A **hegységnevek** sok esetben belevesznek a summerbe, színük ma leginkább sötétszürkének mondható.
 - A **szigetek és a fokok nevei** általában jól olvashatóak, nehézségek adódhatnak abból, hogy igen kisméretű betűkkel vannak megírva, így sokszor nehéz megmondani, hogy milyen betű szerepel az adott helyen (b vagy h, a vagy u, a vagy e stb.). Színük ma sötétszürke.
 - Az **igazgatási nevek** eredetileg fekete színnel voltak megírva, többségében ma is jól olvashatóak.

A névrajz eredeti állapota, a mai állapot

- A ***népnevek*** eredetileg fekete színnel voltak jelölve a glóbuszon, így ma is jól olvashatóak.
- A ***településnevek*** csoportját érte a legnagyobb mértékű károsodás, nehezen azonosíthatóak . Az sem ritka, hogy a név egyetlen karaktere sem ismerhető fel, sőt előfordul, hogy a helyére is csupán egy elmosódott pötty, a településjel utal.

Újraalkotás CorelDRAW-ban

- A glóbusz névrajzát a CorelDRAW általános célú grafikus szoftver 13-as (X3), magyar nyelvű verziójával állítottam elő.

Felmerülő problémák – *fizikai sérülések*

- A glóbusz egy részén a fokhálózati vonalakat kivéve semmi más térképi tartalmat sem találhatunk (1970-es években végzett restaurálás).
- A gömb egészét borító lakkréteg az idő múlásával egyre jobban sárgul.
- A kevésbé ellenálló festékek színe fakul (leginkább a pirossal írt településnevek).

Felmerülő problémák – *a fizikai sérüléseken túl*

- **Átírások, egységesítés hiánya:**
 - A Perczel-glóbusz általam feldolgozott területén, pontosabban Ázsia számos országában **nem latin betűs ábécét** használnak.
 - A földgömb készülése idején még **nem léteztek a mai átírási rendszerek.**
- **Bizonyos nevek végén pont van, de szabályszerűség nem fedezhető fel.**
 - Az általam vizsgált területen **öblök** (pl. „Adeni Öböl.”), **tavak** (pl. „Aral to.”), **szigetek** (pl. „Laccedivák.”), **szorosok** (pl. „Palk ut.”), **tengerek** (pl. „Mindoro tenger.”) neveinek végén található pontot.
 - Felmerül tehát a kérdés, hogy a többi név közül melyek végén lehetett még pont eredetileg.

Helyesírási sajátosságok - *földrajzi köznevek*

Folyónevek:

- Általában **kötőjel nélkül, külön van írva** a folyó köznév rövidítése (pl. Sefid f., Barima f.).
- Az „**Irmak**” (török szó, jelentése folyó) szót több esetben is a folyó neve mögé írja nagy kezdőbetűvel, például „Kyzil Irmak”, „Jesi Irmak”.
- Thaiföldön a Csaophrája neveként a gömbön a „**Menam**” név szerepel, melynek jelentése „a folyó”.
- Dél-Amerika és Ázsia területén is szerepel a „**R. Grande**” névalak, valamint a dél-amerikai területen többször is megtalálható az angol **river szó rövidítése** (pl. R. Blanco, Nuevo R).
- Előfordul, hogy **igazgatási terület nevéből** kapja nevét a folyó, például Brazília állama Maranhao, a Mearim a területén folyik, Perczel a „Maranhao” nevet tünteti fel.

Helyesírási sajátosságok - *földrajzi köznevek*

A tavak neveinél:

- Általában a **külön, kis kezdőbetűvel írt „to”** szót láthatjuk (pl. Belvedere to).
- Előfordul az **angol lake rövidítése** is (pl. L. Mirim).
- Valamint a **„kul”** szó is többször megjelenik, többféle kapcsolással: egybeírva (pl. Alaksukul), külön kis kezdőbetűvel (pl. Kabal kul), kötőjellel és nagy kezdőbetűvel (pl. Talas-Kul).
- A **„noor”** szót is többször láthatjuk, kis kezdőbetűvel, kötőjellel kapcsolva (pl. Dosini-noor, Ike-noor, Lob-noor).
- A Bajkál-tó mint **„Baikal tava”** szerepel a glóbuszon.

Helyesírási sajátosságok - *földrajzi köznevek*

A hegységek nevének jelölésére:

- Az egyik alak a „**hegyek**” és rövidítése (pl. Pontini hegyek, Tapeling h.^k).
- A „**hegység**”, „**hegy**” szavakat és rövidítésüket (pl. Maiahu hegység, Junani hegy, Georgiai h) is alkalmazza.
- Láthatjuk a „**Djebel**” szót és különböző rövidítéseit is (pl. Djebel Sheffa, Dj. Radhu, D. Taeka).
- Szerepel még a „**hegyláncz**” szó (pl. Ural hegyláncz), illetve a „**láncz**” alak (pl. Annami láncz) is.
- Az „**érczhegyek**” megnevezés is előfordul (pl. Sajani érczhegyek).
- Dél-Amerikában található „**Andesek**” alak (pl. Patagoniai Andesek), „**Cordillera**” (pl. Cordillera Grande), valamint a „**sierra**” (spanyol szó, melynek jelentése hegylánc) rövidítése (pl. S^{ra} del Mar).

Helyesírási sajátosságok - *földrajzi köznevek*

Szigetcsoportok esetén:

- A „szigetek” köznevet alkalmazza kis kezdőbetűvel, külön írva, valamint rövidítve is (pl. Philipini szig, Pellew sziget^k, Aladi sz^k).
- Az **angol archipelago** (jelentése szigetvilág) többféle rövidítése is látható külön írva, nagy kezdőbetűvel (pl. Hasting A., Mergui Ar:, Natuna Arch:).
- Egy helyen szerepel a „**Károlinák szigetcsoportja**” alak is.

A **félszigetek** jelölése általában az „f.sz.” vagy „f.” rövidítéssel történik (pl. Taytao f.sz., S. Jose f.).

Helyesírási sajátosságok - *földrajzi köznevek*

- A **tengerek** nevénél a **nagy kezdőbetűvel, külön írt „Tenger”** köznév vagy rövidítése a leggyakoribb (pl. Márvány T., Veres Tenger). De előfordul **kis kezdőbetűvel, külön írva** is (pl. Mindoro tenger., Japán tenger).
- Az **öblök** jelölése az **„Öböl” névvel** vagy rövidítésével, különírva nagy kezdőbetűvel történik (pl. Obi Öböl, Jenisei Ö.).
- A **vulkánok** jelölése vagy **egytagú névként** történik (pl. Illimani), vagy a **„V.”** jelöléssel a név előtt (pl. V. Vieja, V. Arequiba).
- A **népnevek** mindig **nagy kezdőbetűvel** vannak jelölve (pl. Türkománok, Baskok, Samojedek, Ostjokok, Jurakok).

Helyesírási sajátosságok - *földrajzi köznevek*

A *fokok* jelölésénél

- gyakori az „**f.**” rövidítés (pl. Barid f.).
- Előfordul Dél-Amerika és Ázsia területén is a **C.** (a fok spanyolul cabo, vagy angolul cape) rövidítés is (pl. C. Blanco, C. Tuymir).
- Dél-amerikai területen látható a „P^t Negro” névalak is, ahol a **punta** spanyol szó (jelentése fok) rövidítése látható.
- Ázsiában előfordul a „**Ras**” szó is, külön írva nagy kezdőbetűvel (pl. Ras Fartak, Ras Madrak, Ras el Hadd).

A *szorosok* megnevezése

- általában a kis kezdőbetűvel, különírt „**ut**”, illetve „**út**” szavakkal történik (pl. Palk ut., Magellán út).
- Továbbá „**csatornaként**” és annak rövidítéseként is szerepelnek (pl. Furmian csatorna., Junken cs.).
- Valamint egy helyen szerepel az „**Ormus Szorasut**” névalak is.

Helyesírási sajátosságok - *földrajzi tulajdonnevek*

- Ékezetek elhagyása (pl. Ádeni-öböl - *Adeni Öböl.*, Himalája - *Himalaya hegység*).
- Amit ma „y”-nal írunk, azt Perczel sok esetben jelölte „j”-vel (pl. Yeşil - *Jesi Irmak*, Diyala - *Dijala*) vagy „i”-vel (pl. Antalya - *Adalia*, Amasya - *Amasia*).
- A mai írásmódban „i”-vel jelölt hangokat a glóbuszon „y”-nal találjuk meg (pl. Asi - *Nar Asy*, Kizil - *Kyzil Irmak*).
- A „h” betűt gyakran elhagyja a nevekben (pl. Dhamar - *Damar*, Bahrein - *Barain*, Rasht - *Rast*).
- A „q” betűt gyakran „k”-ra cseréli (pl. Qeshm - *Kisim*, Masqaţ - *Maskat*), ugyanakkor előfordulnak kivételek, ahol megmarad a „q” (pl. Quelpart - *Quelpart*, Tranquebar – *Tranquebar*).

Helyesírási sajátosságok - *földrajzi tulajdonnevek*

- A „ch”-t „ts”-sel jelöli (pl. Achinsk - *Atsinsk*, Chadobets - *Tsadobet*, Chuna – *Tsuna*).
- A „dz”-t „dj”-re cseréli (pl. Mugodzhar - *Mugodjar hegyláncz*, Tedzhen - *Tedjend*).
- A hosszú mássalhangzók a glóbuszon gyakran röviddel vannak jelölve (pl. Sittang - *Sitang*, Irrawaddy - *Iravadi*, Tenasserim - *Tenaserim*).
- A „w”-t rendszerint „v”-vel jelölte Perczel (pl. Tawitawi - *Tavitavi*, Bahawalpur - *Bahawalpor*, Gwalior - *Gvalior*).
- A szóvégi magánhangzó gyakran lemarad (pl. Mawkmai - *Makma*, Prome - *Prom*).

Lehetséges források

- Sajnálatos módon **nem maradtak fenn utalások** a glóbusz szerkesztéséhez használt alapanyagokról, forrásokról.
- Továbbá azt sem lehet tudni, hogy ezt a hatalmas szerkesztési munkát Perczel **egyedül végezte-e** vagy voltak segítői.
- Feltételezhető, hogy egyedül dolgozott rajta, a bécsi hadmérnöki akadémián megszerzett ismeretei birtokában.
- Ezenkívül az is elmondható, hogy Perczelnek **nagyon friss alapanyagok** álltak a rendelkezésére a szerkesztéskor, hiszen az új felfedezések eredményeit tartalmazza glóbusza, például Afrika belső területein találunk olyan helységneveket, amelyek ekkor a földrajztudósok körében is csak kevéssé voltak ismertek.